

**PARTYCYPATOR
TORUŃSKI**

METODOLOGIA

FUNDACJA
BATOREGO

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie metodologii procesu partycypacji społecznej wykorzystanej w projekcie Partycypator Toruński.

Projekt zrealizowany w Toruniu przez Pracownię Zrównoważonego Rozwoju w 2010/11 roku, dzięki finansowaniu ze środków Fundacji im. Stefana Batorego i partnerskiemu wsparciu Urzędu Miasta Torunia. Praca nad projektem została ściśle oparta o metodologię zaproponowaną w publikacji *„Jak przetworzyć miejsce? - Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych”* przygotowany przez Project for Public Spaces (PPS) – amerykańską organizację od lat 70. prowadzącą działania na rzecz rewitalizacji miejskich przestrzeni publicznych. Jednakże zastosowane rozwiązania, schemat postępowania z autorskiej pracy zespołu Partycypator Toruński.

W przedmiotowym projekcie proces partycypacji społecznej wykorzystany był w celu stworzenia społecznej koncepcji zagospodarowania terenów zielonych w Toruniu.

Partycypator Toruński – metodologia

Partycypator Toruński to mechanizm włączający mieszkańców miasta w proces decyzyjny dotyczący inwestycji oraz działań w przestrzeni publicznej. Celem procesu jest wspólne wypracowanie przez mieszkańców i urzędników wytycznych do projektu zagospodarowania przestrzeni publicznej, w oparciu o potrzeby jej użytkowników. Z tego względu proces partycypacji powinien być pierwszym etapem inwestycji i zostać przeprowadzonym zanim powstanie projekt.

Wypracowana metodologia oparta została na trzech głównych elementach:

1. Diagnozie przestrzeni i badaniach społecznych
2. Otwartych debatach publicznych
3. Grupie reprezentatywnej mieszkańców przygotowującej koncepcję

Diagnoza przestrzeni i badania społeczne

Celem przeprowadzenia diagnozy przestrzeni i badań jest zebranie wiarygodnych danych na temat badanego obszaru: sposobu postrzegania i oceny go przez użytkowników bieżących i ewentualnych przyszłych użytkowników, jak również określenie potrzeb i pomysłów związanych z badanym obszarem. Metodologia badawcza i dobór narzędzi uzależniony jest od wielu czynników: wielkości przestrzeni, liczby użytkowników, dotychczasowego sposobu użytkowania, itp. Badania dzielimy na badania ilościowe i jakościowe przestrzeni oraz badania społeczne ilościowe i jakościowe.

Przykłady narzędzi wykorzystywanych w procesie badawczym:

Diagnoza przestrzeni:

Mapowanie behawioralne tzw. mapowanie aktywności – metoda pozwalająca na zbadanie ludzkich zachowań na określonym obszarze w zaplanowanym okresie czasu. Jest jednym z najskuteczniejszych narzędzi służących podejmowaniu decyzji, np. w zakresie lokalizacji, kształtu różnych urządzeń oraz zmian w praktykach zarządzania przestrzenią.

Formularz mapowania behawioralnego zawiera: mapę obszaru dla zapisu aktywności z zaznaczoną lokalizacją elementów wyposażenia, typy osób obserwowanych oraz tabelę podsumowującą wyniki badań.

Zliczanie – metoda systematycznego gromadzenia danych liczbowych dotyczących np. ludzi, pojazdów w określonym miejscu lub ruchu względem przyjętego punktu obserwacji. Zliczanie może być wykorzystywane w celu określenia stopnia wykorzystania przestrzeni. Dodatkowo, zliczanie może być użyteczne dla identyfikowania specyficznych problemów wykraczających poza kwestie ilościowe np. liczba samotnych kobiet korzystających z przestrzeni, liczba osób po 60. roku życia.

Tropienie śladów – metoda polegająca na zbieraniu dowodów ludzkiej aktywności w obrębie badanej przestrzeni. Mamy tu do czynienia z dowodami fizycznymi (np. odpady) i śladami zużycia (wydeptana ścieżka, starta balustrada). Zapis śladów jest dobrym sposobem na poznanie aktywności i wydarzeń zachodzących w danym miejscu. Narzędzie może być wykorzystywane jako uzupełnienie mapowania.

Sonda – polega na zadawaniu serii przygotowanych wcześniej pytań. Przeprowadzane są w przestrzeni, której dotyczy inwestycja. Sondy mają dostarczyć informacji o ocenie przestrzeni przez mieszkańców przed realizacją inwestycji oraz o potrzebach związanych z daną przestrzenią.

Badania społeczne ilo ciowe:

Kwestionariusze – pomagaj okre li nastawienie, percepcj i motywacje na podstawie obserwacji ludzkich zachowa . Zawieraj pytania dokładnie sformułowane, uporz dkowane i niepodlegaj ce zmianie. Do ka dego pytania przyporz dkowane s gotowe odpowiedzi z mo liwo ci wyboru. Pytania zadawane powinny by podporz dkowane trzem kategoriom: funkcje (kto korzysta z przestrzeni, jak cz sto, dlaczego), nastawienie, opinie i problemy dotycz ce przestrzeni oraz sugestie i pomysły jak zmieni przestrze . Kwestionariusze prowadzone s w ród potencjalnych przyszłych u ytkowników przestrzeni, np. osiedla w pobli u czy wokół którego powstaje inwestycja.

Badania społeczne ka dorazowo wymagaj specyficznego opracowania przez socjologa. Zarówno w kwestii doboru próby badawczej, jak i opracowaniu pyta , przeszkoleniu ankieterów, opracowaniu wyników i ich interpretacji.

Zró nicowanie narz dzi badawczych zapewnia uzyskanie rzetelnych danych i informacji; od danych liczbowych poprzez sugestie, spostrze enia po opinie poszczególnych ankietowanych na temat badanej przestrzeni.

Z diagnozy i bada powstaje raport, który powinien by udost pniony mieszkańcom/u ytkownikom badanej przestrzeni.

Konsultacje społeczne i mechanizm partycypacji

Promocja i informacja

Istotnym elementem konsultacji społecznych jest ich promocja w ród mieszkań ców.

Narz dzia informacyjne powinny by tak przygotowane i dobrane, aby informacja o realizowanym projekcie trafiła do jak najwi kszej liczby mieszkań ców. W celu zaproszenia do udziału w konsultacjach społecznych, w tym udziału w publicznej debacie nale y wykorzysta nast puj ce narz dzia:

- plakaty eksponowane w takich miejscach, aby mogła je zobaczyć jak największa liczba mieszkańców np. drzwi wejściowe klatek schodowych, okoliczne sklepy, kościoły, domy kultury, urzędy;
 - ulotki wkładane do skrzynki pocztowej, lokalnej prasy, pozostawiona w sklepach i innych miejscach często odwiedzanych przez mieszkańców;
 - ogłoszenia w mediach i na stronach internetowych, portale społecznościowe.
- Język i sposób informacji powinien zachęcać do wzięcia udziału w konsultacji.

Pierwsza debata publiczna

Jest to pierwsze spotkanie z mieszkańcami dzielnicy, organizacjami pozarządowymi, przedstawicielami sektora prywatnego (np. właścicielami pobliskich sklepów, kawiarni, restauracji) oraz przedstawicielami samorządu. Celem takiej debaty jest przedstawienie projektu oraz zaproszenie do współudziału w tworzeniu koncepcji a także zaprezentowanie wyników przeprowadzonych badań oraz określenie problemów dotyczących danej przestrzeni. Należy przedstawić dalsze kroki wspólnego tworzenia koncepcji. Spotkanie prowadzone przez moderatora podzielone jest na dwie części: prezentacyjną i dyskusyjną. Pierwsza część to prezentacja założeń projektowych oraz wyników badań. Druga część to dyskusja o potrzebach mieszkańców oraz ich pomysłach. Wszystkie wypowiedzi należy notować, ponieważ stanowi to uzupełnienie do raportu z badań.

Podczas debaty zostają rozdane formularze zgłoszeniowe zachęcające do udziału w pracach nad koncepcją w ramach GRUPY REPREZENTATYWNEJ. Uczestnicy debaty są proszeni o przekazanie informacji sąsiadom i znajomym, aby i inni mieszkańcy mieli możliwość przystąpienia do projektu.

Grupa Reprezentatywna Mieszkańców (GR)

Nabór do GR

Nabór jest ogłaszany w trakcie debaty publicznej. Nie zostaje zamknięty i może trwać jeszcze przez kilka, kilkanaście dni - w zależności od czasu, jakim dysponujemy. Do

przeprowadzenia efektywnej rekrutacji wykorzystuje się podobne kanały informacji jak w przypadku zaproszeń na spotkania publiczne.

Zebrane formularze zgłoszeniowe dzielone są na kilka zbiorów w zależności od wieku i płci. Z każdego z grup zostają losowo wybrane 2 osoby, w taki sposób, aby ostatecznie zebrano 12 – 14 osób w różnym wieku z zachowaniem parytetu płci. Z uwagi na specyfikę pracy należy motywować członków GR, aby uczestniczyli w większej liczbie spotkań. Doświadczenie pokazało, że nieobecność nawet pojedynczych osób wpływa w przyszłości na spowolnienie tempa pracy. Nie jest możliwe dołączenie do GR w trakcie jej pracy.

Motywacja do włączenia się mieszkańców do pracy GR jest następująca:

- współautorstwo koncepcji zagospodarowania przestrzeni. Wpływ na przyszłość miejsca, "współtworzenie" miasta oraz nazwisko wymienione w dokumencie, który będzie podstawą do realizacji projektu;
- gratyfikacja rzeczowa w postaci: kartków do klubów fitness, miesięcznych biletów komunikacji miejskiej, wejściówek do kin, teatrów itp.

Pierwsze zebranie Grupy Reprezentatywnej

Pierwsze spotkanie ma na celu poznanie się członków grupy, określenie środowisk, z jakimi poszczególne osoby będą konsultowały pracę nad projektem oraz przedstawienie wyników diagnozy i badań społecznych. Na tym spotkaniu grupa przechodzi krótkie szkolenie. W zakres szkolenia wchodzi:

- kreowanie udanych przestrzeni publicznych,
- przykłady udanych przestrzeni i rewitalizacji z omówieniem procesu ich powstawania
- sposoby aranżacji przestrzeni parkowych oraz prezentacja przykładów najlepszych rozwiązań w zakresie projektów podobnych do prowadzonego przez grupę.

Każda z osób otrzymuje po spotkaniu raport z diagnozy przestrzeni w celu analizy zebranych

danych.

W tym elementem pierwszego spotkania jest także stworzenie listy osób/rodowisk, z którymi poszczególni członkowie GR będą konsultowali projekt w trakcie jego powstawania. W dalszej części projektu wyniki pracy z kolejnych etapów są konsultowane na bieżąco z szerszą grupą nie tylko 12-14 osobową GR. W ten sposób na koncepcję pracuje de facto znacznie więcej osób. Ponadto otrzymujemy sporo nowych informacji, które mogą oddziaływać na kierunek powstającej koncepcji.

Przykład: Członkini grupy to mama dwójki dzieci w wieku przedszkolnym. Rodowisko, w jakim konsultuje projekt to inni rodzice z dziećmi i nauczycielki wychowania przedszkolnego. Podczas rozmowy na temat pobliskiego placu zabaw przedszkolanka opowiada, że plac w godzinach przedpołudniowych jest wykorzystywany przez przedszkole. Jednak liczba urządzeń sprawia, że 30 osobowa grupa dzieci nie może bawić się w tym miejscu jednocześnie. Dodatkowo dzieci zajmują przestrzeń mamom czy babciom z dziećmi. Powstają konflikty. Wniosek z przedszkola i od rodziców – należy znacznie zwiększyć obszar placu zabaw i wstawić dodatkowe urządzenia tak, aby na placu mogło bawić się jednocześnie pięćdziesiąt dzieci.

Warsztaty Grupy Reprezentatywnej

Kolejnym etapem są warsztaty, których celem jest wypracowanie wytycznych dla projektanta. Niezależna liczba warsztatów/godzin pracy grupy jest uzależniona od wielkości, czy zakresu inwestycji i ka dorazowo określana przez prowadzących projekt.

Wszystkie spotkania GR są prowadzone przez moderatora i mają charakter warsztatowy. Na początku pracy zawierany jest kontrakt (określenie warunków wzajemnej współpracy np. wszyscy mówimy sobie po imieniu, nie używamy telefonów komórkowych w trakcie spotkania). W dalszej części koordynator dba o realizację zamierzonego procesu w określonym czasie, prowadzi spotkanie pod względem technicznym, nadzoruje i moderuje dyskusję.

Po dane jest do wiadomości coachingowe czy trenerskie moderatora. Nie wyklucza się tego jego głosu merytorycznego w określonej sprawie. Jednak priorytetem jest wysłuchanie członków grupy i kierowanie ich pracami. Czas trwania jednego warsztatu to około 3 godzin zegarowych, z minimum jedną przerwą na odpoczynek, czy mniej formalne dyskusje.

Tematyka poszczególnych spotkań jest następująca:

- Pierwsze warsztaty poświęcone są dyskusji na temat przestrzeni i wymagań dalszej pracy - określeniu danych, parametrów, przepisów, które wymagają wsparcia ekspertów czy wyjścia w teren. Podczas tego spotkania określają się szczegółowy harmonogram dalszej pracy.
- Kolejne warsztaty poświęcone są na spotkania z ekspertami i na ewentualne wyjścia terenowe.
- Podczas następnego spotkania określają się potencjalne grupy użytkowników oraz tworzą ich mapy potrzeb. Budowanie mapy potrzeb w zależności od złożoności projektu może przetrwać się o kolejne warsztaty.
- Podczas kolejnych warsztatów GR opracowuje funkcje dla projektowanej przestrzeni. Do funkcji należy dobrać wyposażenie. Funkcje określamy na podstawie mapy potrzeb.

Przykład: jeżeli mieszkać czy mają potrzeb wyprowadzania w przestrzeń swoich psów, funkcji przestrzeni będzie wybieg dla zwierząt, a urządzeniami np. wyгородzenie przestrzeni – dogrun, tor przeszkód dla zwierząt, wodopój, infrastruktur umożliwiająca sprzątanie psów, czy miejsca do siedzenia dla właścicieli.

Poszczególne funkcje i wyposażenie powinny zostać określone przestrzennie na mapie.

Po określeniu funkcji i wyposażenia GR podejmuje decyzję dotyczącą charakteru, czy wyglądu wyposażenia, podając propozycje lub gotowe rozwiązania.

Ostatni warsztat odbywa się z udziałem urzędników i ekspertów zewnętrznych. Podczas spotkania grupa przedstawia wypracowaną koncepcję, natomiast zaproszeni goście

oceniaj prawne, techniczne i administracyjne możliwości realizacji zaproponowanych w koncepcji rozwiązań. Z tego spotkania powinien powstać raport umożliwiający wprowadzenie zmian w dokumencie koncepcji.

Drugie zebranie Grupy Reprezentatywnej

Podczas tego (także moderowanego) spotkania mieszkańcy z GR mają możliwość ponownego przedyskutowania pomysłów po uwagach urzędników i ekspertów. Celem tego spotkania jest osiągnięcie konsensusu i ostateczne określenie koncepcji.

Opracowanie wyników pracy Grupy Reprezentatywnej

Wyniki pracy GR powinny zostać opracowane i złożone w postaci raportu, map oraz prezentacji multimedialnej.

Druga debata publiczna

Informacja o debacie powinna zostać szeroko publikowana zgodnie z punktem Promocja. Celem drugiej debaty jest zaprezentowanie pozostałym mieszkańcom oraz przedstawicielom władz miejskich wyników pracy GR. W drugiej części spotkania powinna odbyć się dyskusja. Wszelkie uwagi do koncepcji wypracowanej przez mieszkańców powinny zostać wyrażone podczas dyskusji lub spisane do dalszej analizy. Podczas debaty członkowie GR siedzą na przeciw pozostałych mieszkańców, sami odpowiadają na pytania i broni koncepcji.

Trzecie zebranie Grupy Reprezentatywnej

Podczas tego spotkania GR analizuje uwagi/sugestie, które pojawiły się podczas debaty i ewentualnie wprowadza korekty do wypracowanej koncepcji.

GR ma pełne prawo odrzucić uwagi mieszkańców – jej celem jest wypracowanie kompromisu pomiędzy odmiennymi stanowiskami mieszkańców. To jest ostatnie spotkanie GR, który kończy ten etap konsultacji. Po tym spotkaniu wprowadzane są korekty do

FUNDACJA
BATOREGO

PARTYCYPATOR TORUŃSKI METODOLOGIA

ostatecznego dokumentu koncepcji.

Członkowie GR otrzymują za pracę w projekcie gratyfikacje rzeczowe w postaci np. kartków do klubów fitness lub aquaparku, darmowych biletów na imprezy kulturalne itp.

Finalnym etapem Partycypatora jest przekazanie przedstawicielom samorządu ostatecznej wersji Koncepcji. Nie jest to jednak koniec pracy Grupy Reprezentatywnej, która już podczas pracy nad realizacją inwestycji ma za zadanie monitorować proces wdrażania koncepcji w życie.

W przypadku jakichkolwiek pytań, chętnie odpowiemy.

Pracownia Zrównoważonego Rozwoju

Ul. Podgórna 50/3; 87 – 100 Toruń

Piotr Wielgus, tel. 601 914 211, p.wielgus@pzr.org.pl